

Na een periode van evenwicht op de mestmarkt, hoopte de mest zich dit voorjaar op. De stijgende prijzen waren voor veel akkerbouwers reden om hun plaatsingsruimte nog eens goed door te rekenen. Ook de veehouder heeft belang bij maximale plaatsing in de akkerbouw, al krijgt mestverwerking weer een sterke impuls.

**Door: Egbert Jonkheer
Fotografie: Rein Geleijnse,
Susan Rexwinkel**

„Er waren dagen dat ik elfduizend euro weggaf“. Loonwerker Jeroen Reedijk in Strijen (ZH) is het hele najaar al in de Sinterklaasstemming. Tot en met woensdag 15 november was Reedijk tot in de kleine uurtjes aan het mestrijden. Voor tien tot elf euro per kuub –afhankelijk van de kwaliteit van de mest– was er voldoende animo onder akkerbouwers om mest te ontvangen.

Als alles meezit verstouwt Reedijk duizend kuub op een dag. Aan het eind van dit seizoen staat de teller bij hem op 140.000 kuub. Een goed jaar voor de loonwerker, niet in de laatste plaats omdat zijn klanten het mestgeld nogal eens gebruikten om hem andere klussen te laten uitvoeren.

Vlak na de jaarwisseling zag het er nog niet naar uit dat de prijzen in korte tijd zo hoog zouden oplopen. De mestmarkt was in evenwicht. De omslag kwam eind februari/begin maart, toen de gevolgen van het nieuwe mestbeleid zichtbaar werden. Want wat is er aan de hand? Het aanbod van mest is vooral toegenomen doordat melkveehouders minder mest op hun eigen bedrijf kwijt kunnen. Dat levert extra aanbod op van rundveedrijfmest. De stroom varkensdrijfmest richting de melkveehouderij is volledig opgedroogd. Die moet nu ergens anders heen. Ook drukken nieuwe mestproducten op de markt, zoals champost, waarvoor strengere regels zijn gaan gelden.

Aan de afzetkant is het er ook niet gemakkelijker op geworden. Kunstmestfosfaat zit voor het eerst in de wetgeving, boeren zijn nog relatief onbekend met het nieuwe beleid en zijn daardoor extra voorzichtig omdat bij overschrijding van de normen hen een korting op de toeslagrechten boven het hoofd hangt. Door het late voorjaar was bovendien de periode van uitrijden korter dan normaal.

Minder kunstmestfosfaat

„Vooral varkenshouders zitten met een groot probleem. De kosten rijzen de pan uit“, zegt Jaap Uenk. Hij is voorzitter van de sectie mestdistributie van loonwerkersorganisatie Cumela. Samen met LTO Nederland en andere belangenbehartigers heeft hij al vroeg in het jaar bij het ministerie van LNV aan de bel getrokken over de ‘ontwrichting’ van de mestmarkt. Met dezelfde cijfers waarmee het ministerie haar eigen beleid had doorgerekend, toonden zij aan dat er geen enkele ruimte is aangehouden voor het opvangen van tegenvallers zoals de stagnatie van de export of het weer. Uenk: „LNV is uitgegaan van een te grote acceptatie van mest en te hoge exportcijfers voor 2006. Daar komt bij dat mensen nog moeten wennen aan het nieuwe

mestbeleid. De huidige prijzen bewijzen dat er geen plek is voor de hoeveelheid fosfaat uit dierlijke mest die boven de markt hangt.”

Akkerbouwers spinnen evenwel garen bij de situatie en voerden dit jaar meer mest aan dan vorig jaar. Coöperatie Agrifirm noteerde een toename van ongeveer 25 procent. Carlos Nijenhuis, manager verkoop akkerbouw bij Agrifirm: „Onze buitendienst is heel druk geweest om met telers de plaatsingsruimte door te rekenen. Vaak bleek er nog rek in de fosfaataanvoer te zitten. Wat we eerder dit jaar al konden merken is dat telers voorzichtiger zijn geworden met het strooien van kunstmestfosfaat. Veel klanten die voorgaande jaren 23-23-0 bestelden, zijn overgestapt op 26-14-0 en de klanten die op 26-14-0 zaten, deden een stap terug naar 26-7-0.”

Meer silo's

Marktkenners verwachten dat de mestmarkt voorlopig een aanbodmarkt blijft. Goed nieuws voor de

akkerbouwers, al zijn er een aantal obstakels. Door het ontmoedigen van het uitrijden van mest in het najaar, en het verbod vanaf 2009, verschuift de uitrijperiode volledig naar het voorjaar. De mest moet in een paar weken tijd over het land en dat valt niet altijd mee, zo bleek dit voorjaar maar weer. Om dat logistiek in goede banen te leiden, moet er in akkerbouwgebieden meer opslagcapaciteit komen.

Intermediair Coen Kuijk werkt daar actief aan. Zijn bedrijf, Vakutrans, regelt transport en logistiek voor de Brabantse mestafzetcoöperatie Mestac. „Wij zijn druk bezig met het aanleggen van mestopslag en willen minimaal twintig- tot dertigduizend kuub uitbreiden. Onze vrachtwagens rijden nu acht maanden per jaar. Dat wordt straks een half jaar. Het verschil moet in silo's. En die silo's moeten in het uitrjseizoen meerdere keren vol.”

Voor loonwerker Reedijk is het de kunst om zoveel mogelijk mest in korte tijd uit te rijden. „We hebben onze trekkers uitgerust met GPS zodat we ook in het donker kunnen rijden. We werken met twee ploegen op

de sleepslang; twaalf uur op twaalf uur af. In het voorjaar moeten we in zes weken tijd zoveel mogelijk tarwe eronder rijden. En na het combineren, tot half september, moet er zoveel mogelijk in de graanstoppel.”

Emissiearm

In het zuidwesten van Nederland raakt het uitrijden met de sleepslang in tarwe al aardig ingeburgerd. Maar vooral in het noorden worden kanttekeningen geplaatst. Nijenhuis van Agrifirm: „Wij hebben in proeven gezien dat een bewerking met de sleepslang in tarwe een opbrengstderving kan geven tot wel 20 procent. Dat maakt mest ineens een stuk onaantrekkelijker.”

Wellicht is de hogere prijs voor mest de reden dat de sleepslang in het Zuidwesten al vaker van stal wordt gehaald en telers de schade voor liefnemen. In ieder geval is het zo dat de schade aan het gewas sterk afhankelijk is van gewasstadium en weersomstandigheden. Om de toepassing te vergroten dringen de belangenbehartigers er bij het ministerie van LNV op aan om methodes toe

‘Gehaltes in de gaten houden’

Hans Kamming heeft een akkerbouwbedrijf van 90 hectare in Nieuwe Pekela (Gr). Naast zetmeelaardappelen, suikerbieten en granen verbouwt hij Parijse wortelen. Zoals op veel bedrijven in de Veenkoloniën heeft het gebruik van dierlijke mest een vaste plek. Met een eigen tank rijdt Kamming voorafgaand aan de grondbewerking 20 tot 25 kuub varkensdrijfmest per hectare op de percelen waar de aardappelen en de bieten komen. Op de Parijse wortelen legt hij een stuifdek van rundveedrijfmest.

Kamming denkt niet dat de strenge normen in het nieuwe mestbeleid hem zullen beperken in het gebruik

van dierlijke mest. „Maar het is wel cruciaal om vooraf te weten wat we aangevoerd krijgen. Dit voorjaar zijn we een paar keer flink geschrokken van vrachten mest, waarin achteraf hoge fosfaatgehaltes bleken te zitten. Voor dat soort grappen hebben we de ruimte niet meer. Later is dat gelukkig opgelost doordat we uit grote mengsilo's geleverd kregen.”

Kamming heeft bij zijn bedrijf een mestzak liggen met een capaciteit van 800 kuub. De mestzak is in 2002 neergelegd door mestafzetcoöperatie Mestac, op basis van een tienjarig contract voor afname van ten minste 800 kuub per jaar. De prijs van de mest wordt markt-

conform bepaald. Op het ogenblik is de zak nog leeg. Kamming: „meestal is hij 's winters leeg maar gezien de markt is de kans groot dat we hem binnenkort in ieder geval voor een deel gaan vullen. Overigens vind ik de prijzen van dit seizoen wel heel erg hoog. Natuurlijk kunnen we elke euro goed gebruiken, maar dit gun je de varkensboeren ook niet. Met ietsje minder ben ik ook tevreden mits we homogene mest krijgen waarvan we vooraf de gehaltes weten. Wat dat betreft zou ik wel een grotere opslag willen hebben. Dan weet je tenminste wat je hebt.”

‘Ruimte voor mest volledig benutten’

Een paar dagen voor de uiterste uitrijdatum van half november lieten Kees en Koos van den Hoek nog wat varkensdrijfmest komen. In de omgeving van Heinenoord (ZH) bewerken de broers 250 hectare bouwland. „We hebben nog eens even goed zitten rekenen en we bleken nog een beetje ruimte te hebben. Dan hoeft u daar niet lang over na te denken”, aldus Koos van den Hoek. En gelijk heeft hij. Bij een prijs van 10 euro per kuub levert het een leuke eindejaarsbonus op.

De mest is met behulp van een sleepslang op

een graanstoppel uitgereden. Van den Hoek heeft vervolgens de stoppel direct ondergeploegd. Ondanks het wisselvallige weer ging dat prima. „We zitten hier op vrij zware klei maar met de sleepslang doe je weinig schade. Dat weegt immers niet zoveel. Het ploegen ging ook prima want het was nog een vaste tarwestoppel.”

Ook in het voorjaar laten de gebroeders Van den Hoek de loonwerker komen met de sleepslang. Dan krijgt de tarwe een gift van 30 kuub per hectare. Van den Hoek is er goed over te spreken. „Zolang de toplaag van de grond maar droog is, gaat dat zonder problemen.

En de sporen heb ik nog nooit terug gezien. Op het overige land zie ik het niet zitten. We hebben er wel over gedacht, maar mest rijden op kaal land is in het voorjaar te risicovol. We kunnen hooguit nog wat meer op de tarwe kwijt. Maar dan moeten we wel verzekerd zijn van homogene mest, waarvan de gehalten bekend zijn. Zolang het goedkoper is dan kunstmest is dierlijke mest gewoon interessant. Bovendien is de aanvoer van organische stof mooi meegenomen.”

te staan die minder gauw schade veroorzaken, zoals het gebruik van verticale sleepslangen zonder kouters. De vraag is of dat strookt met de eisen voor het emissiearm uitrijden.

Andere toepassingen dan in graan, zien telers op de klei nog helemaal niet zitten. De experimenten die er zijn, botsen bovendien weer met de regelgeving. Zo verhoudt de plicht om mest direct onder te werken zich niet goed met het verschil in werkcapaciteit tussen mest uitrijden en het aanaarden op aardappelland.

Rol intermediair

Een andere onzekerheid voor de akkerbouw en vollegroendgroenteteelt is de kwaliteit van de mest. Cumela-man Uenk: „Net als het regelen van opslagcapaciteit is dat een taak voor de intermediair. De akkerbouwer maakt zijn wensen kenbaar en de distributeur zoekt de juiste mest voor hem op. Zo’n vraaggerichte markt dwingt de veehouderij tot het leveren van homogene mest met bekende gehalten. De akkerbouwer is klant. Dat moeten veehouders zich goed realiseren.” Nu komt het nog te vaak voor dat er verschillen zitten tussen de vrachten mest die akkerbouwers op het land krijgen geleverd, zeker bij directe leveringen.

Mestdeskundige Marc Heijmans van LTO Nederland is sceptischer over de rol van de intermediair. „Wij willen meer toe naar rechtstreekse afspraken tussen veehouders en akkerbouwers. Daarmee zouden zij financieel ook beter af zijn omdat nu veel geld in de zakken van intermediairs belandt.”

Intermediairs verweren zich tegen dat laatste door te wijzen op de gestegen kosten en grotere risico’s. Zij moeten geld doorschuiven naar de afnemers en hebben geïnvesteerd in ondermeer AGR/GPS- in combinatie met bemonsteringsapparatuur. Uenk is het uiteraard niet met Heijmans eens: „Eén-op-één-relaties klinkt mooi, maar zo’n systeem is niet flexibel genoeg. Zeker bij transport over lange afstanden zal dat tal van praktische problemen opleveren. Mestdistributeurs en loonwerkers kunnen veel beter inspelen op de vraagmarkt, zeker in een druk voorjaar.”

Mestverwerking

Veel ontwikkelingen op het gebied van mest hangen af van wat de prijs voor mest gaat doen in de komende jaren. Een snelle prijsdaling van de mest is niet waarschijnlijk. Daarvoor is het aanbod te groot. Maar de extreem hoge prijzen zet ook veehouders druk aan het rekenen. Heijmans denkt dat de veehouderijsector,

‘OPTIMAAL TELEN MET MINERALEN’

Deze winter gaan LTO-projecten en DLV Plant de boer op met het project ‘Optimaal telen met mineralen’, dat akkerbouwers moet helpen bij het efficiënter benutten van meststoffen. Jacob Dogterom van DLV Plant: „Er zijn veel projecten geweest op dit gebied, maar het aardige is dat we alle informatie eens helder op een rij zetten. Binnenkort krijgen telers een uitnodiging voor een van de 60 winterbijeerkomsten. Dierlijke mest, gespreide giften, andere mineraalvormen, het komt allemaal aan de orde. Ook laten we op demobedrijven de besparingsmogelijkheden in de praktijk zien.”

eenmaal gewend aan de nieuwe regelgeving, puur door beter rekenwerk zelf al meer mest kwijt kan. Ook werkt de sector aan besparingen, zoals het voeren van minder mineraalrijk voer, zodat de mest armer wordt.

De initiatieven voor ver- en bewerken van mest raken in een stroomversnelling. In 2008 gaat een energiecentrale draaien, gestookt op kippenmest, die in een klap eenderde van de kippenmest van de markt haalt. Ook zijn er verschillende plannen voor het scheiden van dierlijke mest in een dunne en een dikke fractie. Het probleem daarbij is dat er in de regelgeving nog geen plek is voor kunstmestvervangers, zoals de dunne fractie gebruikt zou kunnen worden. Vergisten, waar momenteel veel aandacht voor is, is niet zonder meer een oplossing voor het mestprobleem. Uenk: „In feite vergroot je daarmee het mestoverschot doordat je er plantaardig materiaal aan toevoegt. Je zult het digestaat daarom ook moeten scheiden in een dunne en een dikke fractie en daarna verwerken. De akkerbouw krijgt in de toekomst meer productvormen aangeboden.”

Loonwerker Reedijk maakt zich voorlopig druk om maar één soort mest: veel drijfmest. Volgend jaar neemt hij een gloednieuwe Vervaet driewieler in gebruik. „Zodra het 1 februari is, gaan we direct van start. We hopen komend seizoen 20.000 kuub meer af te zetten dan dit jaar.”